

[https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-312-6\(2\)-25](https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-312-6(2)-25)

УДК 339.7

Юліан НАДВІРНЯНСЬКИЙ

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

<https://orcid.org/0000-0001-9443-5002>

yulian3388@gmail.com

МІЖНАРОДНА ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ

У статті досліджено підходи до вивчення міжнародної інвестиційної політики в Україні та шляхи подальшої співпраці з Європейським Союзом. У генезі цієї проблеми показано основні підходи. Наголошується, що сучасне ведення міжнародної інвестиційної діяльності тісно пов'язане з державними програмами України, ЄС та країн світу в цілому. Обґрунтовуються окремі напрямки міжнародної інвестиційної підтримки. При цьому вважається, що Європейська інвестиційна підтримка є важливим інструментом сталого розвитку держави та забезпечення її продовольчої безпеки. Однак, в сучасних умовах питання організації інвестиційного забезпечення економіки країни потребує нового підходу, вдосконалення розглянутих програм підтримки шляхом проведення активних заходів на рівні держав, впровадження нових фінансово-кредитних структур. Наголошується, що під час організації і ведення тісної співпраці України і ЄС, а також в ході розробки заходів з вдосконалення організаційно-економічного механізму інвестиційної діяльності, необхідно враховувати особливості інвестиційного клімату, без якого неможливо досягти високого рівня економічного потенціалу країни.

Ключові слова: міжнародна інвестиційна діяльність, Європейський Союз, інвестиційна підтримка, міжнародна співпраця.

Yulian NADVIRNIANSKYI

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University

INTERNATIONAL INVESTMENT ACTIVITIES BETWEEN UKRAINE AND THE EUROPEAN UNION

The article examines approaches to the study of international investment policy in Ukraine and ways of further cooperation with the European Union. The main approaches are shown in the genesis of this problem. It is emphasized that the modern conduct of international investment activity is closely related to the state programs of Ukraine, the EU and the countries of the world as a whole. Separate areas of international investment support are substantiated. At the same time, it is believed that European investment support is an important tool for sustainable development of the state and ensuring its food security. However, in modern conditions, the issue of the organization of investment support for the country's economy requires a new approach, improvement of the considered support programs through active measures at the state level, introduction of new financial and credit structures. It is emphasized that during the organization and conduct of close cooperation between Ukraine and the EU, as well as during the development of measures to improve the organizational and economic mechanism of investment activity, it is necessary to take into account the peculiarities of the investment climate, without which it is impossible to achieve a high level of the country's economic potential.

Key words: international investment activity, European Union, investment support, international cooperation.

Постановка проблеми у загальному вигляді

та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями

Інвестиції є ключовим інструментом щодо досягнення цілей сталого розвитку до 2030 року для України, особливо цілі № 17 «Партнерство для сталого розвитку», що передбачають мобілізацію додаткових фінансових ресурсів на основі стимулювання інвестицій іноземних та вітчизняних інвесторів [1].

ЄС є важливим економічним і політичним інвестиційним партнером України з точки зору геоекономічних пріоритетів. В умовах тривалої сировинної орієнтації, розриву економічних зв'язків з країною-агресором і намагання в найближчі роки розвинути торгівельну діяльність відповідно до потреб найбільш перспективного для України зовнішнього ринку (в результаті підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом) – європейського ринку, з точки зору надходження інвестицій наша країна має певні перспективні очікування від країн ЄС.

Вивчення особливостей ефективного використання всіх можливостей економічного співробітництва між Україною та ЄС у сфері інвестиційної діяльності слід розглядати як важливу частину зусиль щодо вдосконалення засобів реалізації економічних реформ в Україні. Оскільки іноземні інвестиції виступають індикатором існування глобального економічного простору, зрозуміло, що інвестиційне співробітництво України та ЄС не може уникнути впливу процесів трансформації сучасної світової економіки, зокрема глобальної рецесії через світову кризу.

Формулювання цілей статті

На даному етапі наукової роботи поставлено основне завдання – пізнання та розуміння міжнародної інвестиційної діяльності України з Європейським Союзом. Суть цієї визначальної мети розкривається через виділення специфіки співпраці України і ЄС.

Виклад основного матеріалу

Сьогодні Україна є провідним партнером Європейського Союзу. Після здобуття Україною незалежності в 1991 році вони почали розвивати свої взаємні відносини [2] (табл. 1).

Інвестиційне співробітництво між ЄС та Україною є досить складною системою відносин, утвореною комплексною взаємодією регіональної, державної та наднаціональної політики ЄС з відповідними інструментами співпраці на кожному рівні. Важливу роль у цій складній взаємодії відіграють різні фінансово-економічні та інвестиційні інститути, різноманітні фонди та програми розвитку Союзу та країн-партнерів [3] (рис. 1).

Таблиця 1

Основні етапи інвестиційного співробітництва між Європейським Союзом та Україною

3 1991 р.	- Програма технічної допомоги TACIS - Мета: надання допомоги країнам колишнього Радянського Союзу, включаючи Україну, задля прискорення процесу економічних і політичних змін у цих країнах.
3 січня 2007 р.	- Європейський інструмент сусідства і партнерства (ENPI) - Основне джерело фінансування для 17 країн-партнерів ЄС, включаючи Україну - Мета: створення території спільних цінностей, стабільності та добробуту, тісної співпраці та поглибленої економічної та регіональної інтеграції завдяки охопленню широкого спектру сфер співпраці.
3 грудня 2008 р.	- Східне партнерство – новий вимір політики у Східній Європі - Мета: підвищення рівня політичної взаємодії, спрощення перетину кордону ЄС для громадян за умови дотримання вимог безпеки, посилення механізмів енергетичної безпеки на користь усіх зацікавлених сторін, а також зростання фінансової допомоги.
2007–2014 рр.	- Переговори щодо Угоди про асоціацію - Підписання Угоди про асоціацію 2014 р. (в два етапи: 21 березня та 27 червня) – головний інструмент для наближення ЄС та України
2014 р.	- Затвердження стратегічних пріоритетів Neighborhood Investment Facility (2014–2020 рр.) - Мета: покращення умов фінансування малих і середніх підприємств України, Грузії, Молдови у процесі інтеграції до спільного ринку ЄС.
31 вересня 2017 р.	- Набуття чинності Угоди про асоціацію, включаючи поглиблену та всеохоплюючу зону вільної торгівлі (DCFTA) - Мета: модернізація торговельних відносин та економічного розвитку України, шляхом відкриття ринків та узгодження законодавства, стандартів і регулювань у різних секторах
2018 р.	- Доступ до Плану зовнішніх інвестицій ЄС - Мета: компенсування кредитування банківськими установами, інвестування в реальний сектор економіки.
2021–2027 рр.	- Збільшення бюджету зовнішньої діяльності ЄС до 123 млрд € - Мета: підтримка країн-партнерів в їх політичних і економічних перетвореннях в напрямку сталого розвитку, потенційним кандидатам на їх шляху до виконання критеріїв для вступу в ЄС шляхом глибоких і всебічних реформ

Примітка. Складено автором за даними [2]

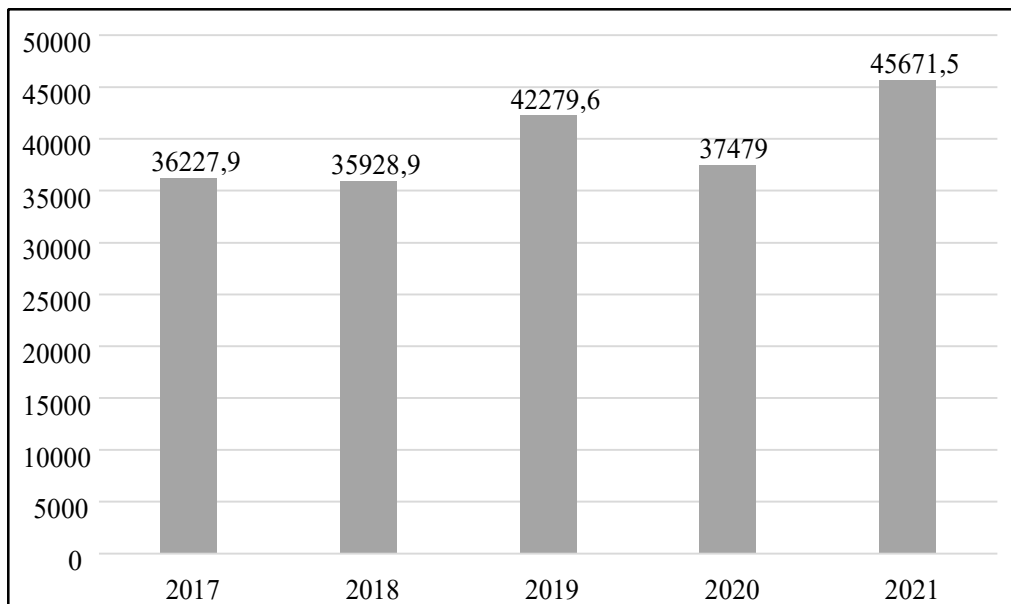

Рис. 1. Динаміка прямих іноземних інвестицій з країн ЄС в Україну у 2017–2021 роках, млн дол. США
Примітка. Побудовано автором за даними [3]

З 2017 по 2021 роки спостерігалася щорічне зростання обсягів прямих іноземних інвестицій в Україну з країн ЄС. Таким чином, обсяг прямих інвестицій у 2017 році склав 36,277 млрд дол. США. У 2018 році він становив 35,928 млрд дол. США і зменшився на 0,83%. У 2019 році він зріс на 17,68% і становив

42,279 млрд дол. США. У 2020 році прямі інвестиції зменшилися до рівня 37,479 млрд дол. США, або на 11,35%. В 2021 році ПІІ з країн ЄС становили 45,671 млрд дол. США і зросли на 21,86%. У 2017–2021 роках динаміка частки прямих іноземних інвестицій з України в країни ЄС мала тенденцію до зниження з 75,85% до 73,51% у 2021 році [3] (рис. 2).

Рис. 2. Динаміка частки прямих іноземних інвестицій з України до країн ЄС у 2017–2021 роках, %
Примітка. Побудовано автором за даними [3].

Процес надходження інвестицій в Україну за період 2019–2021 років був динамічним. Так, до 2019 року в економіку України надійшов значний обсяг іноземних інвестицій зі 130 країн світу, що характеризувалося постійною позитивною динамікою. У 2020 році в Україні вперше відбувся чистий відтік прямих інвестицій – мінус 868 млн дол. США. Значно менші обсяги інвестицій в Україну в 2020 році пояснюються значними економічними проблемами та невизначеністю, пов'язаними з військовими конфліктами та політичними змінами, які відбулися в 2013-2014 роках і тривають дотепер, а пандемія COVID-19 вдарила по глобальних потоках ПІІ. Це серйозна проблема, оскільки міжнародні інвестиційні потоки є важливими для сталого розвитку різних регіонів світу, включно з Україною. Збільшення інвестицій для підтримки стійкого та комплексного відновлення після пандемії тепер стало пріоритетом глобальної політики. Це сприяє інвестуванню в економічну, соціальну та екологічну сфери для забезпечення стійкості країни та покращення добробуту громадян.

За останні роки коло великих інвесторів в Україні практично не змінилося. Їх поділяють на чотири основні групи: економічно розвинуті країни світу та Європи (Німеччину, Австрію, Францію, Швецію); країни, що розвиваються та країни з низьким рівнем оподаткування (Нідерланди) [3] (табл. 2):

Таблиця 2

**Дані щодо прямих інвестицій (акціонерного капіталу)
країн ЄС в Україну за 2018–2021 (млн дол. США)**

Країни	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік
1	2	3	4	5
Всі з країн ЄС	36.227.9	35.928.9	42.279.6	45.671.5
Австрія	1387,0 1	1170,3 1	1.496.1	1.938.4
Бельгія	96,8	99,3	103,9	104,7
Болгарія	32,1	38,4	39,9	42,9
Греція	41,8	44,3	43,0	46,6
Данія	138,8	137,6	153,6	158,2
Естонія	243,3	222,1	235,0 кг	239,0 км
Ірландія	72,9	42,8	48,4	39,7
Іспанія	56,1	59,0	63,5	61,5
Італія	216,4	196,7	201,6	242,4
Латвія	49,0	40,0	38,2	43,0
Литва	137,1	121,7	124,6	150,0 кг
Люксембург	363,9	660,1	515,8	484,9
Мальта	46,0	56,9	59,3	50,6
Нідерланди	9.084.1	9.617.1	11.686.3	13.440.4
Німеччина	1.604.9	1.564.2	1,682,9	1.701.4
Польща	679,4	509,1	571,3	631,7
Португалія	5,5	3,2	4,3	4,5
Румунія	20,2	19,3	20,1	24,8
Словаччина	72,2	71,1	74,9	66,5
Словенія	19,5	18,7	20,1	21,6
Об'єднане Королівство *	2.724.4	2.724.4	2.722.4	3.069.8

1	2	3	4	5
Угорщина	333.7	498.1	511.1	565.1
Фінляндія	89,8	110.2	131,0	142,0
Франція	1.299.1	615,6	723.4	744.4
Хорватія	1.4	1.6	1.3	1.4
Чеська Республіка	106.2	106.3	115.8	116.2
Швеція	334,0	328,8	351.2	344.9
Кіпр	15.009.1	14.547.2	17.734.1	19.469.6

Примітка. Складено автором за даними [3].

У структурі отриманих інвестицій слід виділити наступні регіональні категорії (Таблиця 3):

1. Регіони, які отримують до 3% прямих інвестицій: Вінницька, Волинська, Житомирська, Закарпатська, Запорізька, Івано-Франківська, Кіровоградська, Луганська, Миколаївська, Рівненська, Чернігівська, Чернівецька, Черкаська, Хмельницька, Тернопільська та Сумська області;
2. Регіони, які отримують від 3 до 5%: Донецька, Київська, Одеська, Полтава, Львівська області;
3. Області, що отримують більше 5%: Дніпропетровська, Київська [3].

Таблиця 3

Динаміка структури прямих іноземних інвестицій за регіонами в Україну з країн ЄС у 2017-2021 рр.

Область	2017 рік	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік
Всього	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Вінницька	0,6	0,6	0,6	0,7	0,7
Волинська	0,8	0,8	0,8	0,8	0,9
Дніпропетровська	12,5	11,2	11,7	10,7	10,6
Донецька	5,4	4,0	3,5	3,9	3,9
Житомирська	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7
Закарпатська	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
Запорізька	2,1	2,8	2,9	2,7	2,5
Івано-Франківська	2,6	2,6	2,9	2,7	2,0
Київська	5,0	4,9	5,0	4,9	4,6
Кіровоградська	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Луганська	1,4	1,4	1,4	1,3	1,2
Львівська	3,2	2,7	2,9	2,9	3,1
Миколаївська	0,7	0,7	0,7	0,7	0,9
Одеська	4,1	3,9	3,8	3,8	3,6
Полтавська	3,1	3,2	3,2	3,1	3,3
Рівненська	0,6	0,5	0,4	0,4	0,4
Сумська	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6
Тернопільська	0,2	0,2	0,1	0,3	0,1
Харківська	4,7	2,1	2,0	2,0	2,1
Херсонська	0,7	0,6	0,7	0,6	0,7
Хмельницька	0,5	0,5	0,5	0,6	0,6
Черкаська	1,1	1,1	1,1	1,0	1,0
Чернівецька	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1
Чернігівська	0,3	0,8	1,4	1,3	1,2
Місто Київ	47,8	52,9	51,7	52,9	54,0

Примітка. Складено автором за даними Нацбанку.

Індустріальні парки є частиною територіально-організованих форм стимулювання ПП, які поширені в Україні. Метою їх створення є активізація промислового виробництва, створення нових робочих місць, стимулювання економічного розвитку та розвитку інфраструктури. З червня 2012 року, коли було прийнято Закон «Про індустріальні парки», в країні зареєстровано 43 індустріальні парки (станом на 31 січня 2020 року).

Серед невиробничих секторів сектор фінансових послуг загалом і банківський сектор зокрема залишаються найбільш привабливими для іноземних інвесторів завдяки швидкій окупності інвестицій. Значна частина іноземних активів контролюється інвесторами:

- ✓ Франції (Credit Agricole, BNP Paribas);
- ✓ Італії (Unicredit, Intesa Sanpaolo);
- ✓ Нідерландів (ING Group);
- ✓ Швеції (SEB);
- ✓ Німеччини (Deutsche Bank);
- ✓ Австрії (Raiffeisen INTL) [4].

Наразі Україна приєдналася до низки альянсів, створених або створюваних у рамках Європейської зеленої угоди, таких як Альянс чистого водню (деякі державні та приватні компанії вже приєдналися), Альянс акумуляторів, Альянс сировини, а також альянсів у сфері низьковуглецевих індустрій, промислових хмар і платформ у майбутньому, це членство дозволить українським компаніям та економіці загалом залучати фінансові потоки та отримувати певну технічну допомогу.

Ще одним напрямком розвитку партнерських відносин між ЄС і третіми країнами є біорізноманіття. У своїй Стратегії біорізноманіття до 2030 року ЄС зобов'язується підтримувати країни в усьому світі в боротьбі зі втратою біорізноманіття, включно з їхніми сусідами. Європейський Союз уже допоміг третім країнам у цій сфері, подвоївши свою фінансову допомогу за останнє десятиліття, і продовжить цю підтримку після 2020 року.

ЄС, ймовірно, продовжить деякі існуючі програми та інструменти, доповнивши їх новими. ЄС також надаватиме міжнародне фінансування своїм східним сусідам, хоча більшість коштів зазвичай виділяється африканським та менш розвиненим країнам. Тому Україна може звернутися за допомогою до Європейського Союзу у захисті біорізноманіття.

Щоб прискорити довгострокове відновлення після пандемії COVID-19, Економічний та інвестиційний план ЄС у рамках Східного партнерства залучить до 6,5 мільярдів євро державних та приватних інвестицій в Україну у співпраці з міжнародними фінансовими організаціями. План передбачає реалізацію п'яти флагманських ініціатив в Україні для стимулювання розвитку інноваційної та конкурентоспроможної економіки, економічного благополуччя в сільській місцевості, покращення зв'язку, цифрової трансформації та підвищення енергоефективності [5] (рис. 3).

Рис. 3. Рекомендації щодо допомоги ЄС Україні під час COVID-19 [8]

Допомога ЄС у розмірі 200 мільйонів євро для підтримки України в боротьбі з пандемією COVID-19. Крім того, для подолання наслідків пандемії Україні виділено 1,2 млрд євро макрофінансової допомоги [6].

З початку конфлікту в 2014 році ЄС надав близько 1 мільярда євро допомоги Східній Україні, включаючи гуманітарну допомогу та підтримку соціально-економічного розвитку [7]. Допомога ЄС сприяла захисту основних умов життя та полегшенню страждань населення в зонах конфлікту, підтримці операцій з розмінування та наданню правової та психосоціальної допомоги населенню. З 2014 року ЄС виділив близько 80 мільйонів євро на підтримку організацій громадянського суспільства в Україні, зокрема в Криму та на сході України.

Основним очікуванням інвестиційної співпраці між ЄС та Україною є створення сприятливих умов для розвитку бізнес-клімату в Україні, що є одним із найактуальніших питань сьогодення. З метою подальшого покращення інвестиційного клімату в Україні сьогодні пріоритетним є удосконалення правової та організаційної бази для підвищення ефективності механізмів забезпечення сприятливого клімату для підготовки основи для захисту та підвищення конкурентоспроможності національної економіки.

При цьому стратегічним завданням двостороннього інвестиційного співробітництва має бути не збільшення обсягів інвестицій, а забезпечення широкого відтворення капіталу, пріоритет інновацій та соціального зростання.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі

Таким чином, проведення належної міжнародної інвестиційної діяльності України і ЄС багато в чому залежить від пріоритетів проведення державної політики в країні, від спільної співпраці держав у регулюванні ринкової економіки, а її ефективність визначається наявністю відповідних механізмів реалізації. При цьому, проблема визначення обсягів інвестиційної підтримки обумовлена не лише загальноекономічними, але і політичними чинниками.

Наша країна потребує сьогодні прямої інвестиційної підтримки. За рахунок неї підвищиться платоспроможність товаровиробників і поліпшиться інвестиційна привабливість. Це забезпечить поповнення обігових коштів регіонами та держави в цілому, дозволить їм виступати позичальниками на фінансовому ринку.

Література

1. Імплементация евроинтеграционных реформ у сфере науки и технологий : доповідь Платформи громадянського суспільства Україна – ЄС. Київ. 2017. 56 с.
2. Причепя І. В., Сметанюк О. А., Ратушняк О. Г. Інвестиційна політика європейського союзу в межах зовнішньоекономічних зв'язків з Україною. Ефективна економіка. 2020. № 5. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2020_5_34
3. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <http://bank.gov.ua>
4. Офіційний сайт Представництва Євросоюзу в Україні. URL: http://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/index_en.htm
5. Ukraine and the EU. European Union External Action. Delegation of the European Union to Ukraine. URL: https://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/1937/ukraine-and-eu_en
6. The official site of European Commission. Investment URL: <http://ec.europa.eu/trade/policy/accessing-markets/investment/>
7. Офіційний сайт Європейського Союзу. URL: <https://european-union.europa.eu/>.
8. Нагорняк І. Деталі нового інвестиційного плану ЄС: можливості та виклики для України. Європейська правда. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/rus/articles/2021/06/14/7083085/>

References

1. Implementatsiia yevrointehratsiinykh reform u sferi nauky y tekhnolohii : dopovid Platformy hromadianskoho suspilstva Ukraina – YeS. Kyiv. 2017. 56 s.
2. Prychepya I. V., Smetaniuk O. A., Ratushniak O. H. Investytsiina polityka yevropeiskoho soiuzu v mezhakh zovnishnoekonomichnykh zviyazkiv z Ukrainoiu. Efektyvna ekonomika. 2020. № 5. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2020_5_34
3. Ofitsiyniy sait Natsionalnoho banku Ukrainy. URL: <http://bank.gov.ua>
4. Ofitsiyniy sait Predstavnytstva Yevrosoiuzu v Ukraini. URL: http://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/index_en.htm
5. Ukraine and the EU. European Union External Action. Delegation of the European Union to Ukraine. URL: https://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/1937/ukraine-and-eu_en
6. The official site of European Commission. Investment URL: <http://ec.europa.eu/trade/policy/accessing-markets/investment/>
7. Ofitsiyniy sait Yevropeiskoho Soiuzu. URL: <https://european-union.europa.eu/>.
8. Nahorniak I. Detali novoho investytsiinoho planu YeS: mozhlyvosti ta vyklyky dlia Ukrainy. Yevropeiska pravda. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/rus/articles/2021/06/14/7083085/>